

Türkiye’de Yükseköğretimin Gelişimi

Development Of The Higher Education In Turkey

Gülsün Atanur BASKAN

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, ANKARA

ÖZET

Yükseköğretim kurumları, genel anlamda, toplumun yüksek düzeydeki insangücü gereksinimini karşılamak, kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlamak, bilimsel araştırmalar yoluyla toplum sorunlarının çözüme kavuşturulmasında yardımcı olmak görevlerini üstlenmiş kurumlar olarak kabul edilmektedir.

Önemli toplumsal rolleri nedeniyle, üniversiteler, akademiler ve yüksekokullar ülkemizde de, kamuoyunun sürekli ilgi ve duyarlılığını çekmiş, yükseköğretimin sorunları kamuoyunda sık sık tartışılmıştır. Toplumsal özlem ve istekleri dile getiren bu tartışmalar, zaman zaman üniversite düzeninde değişiklik ve reform girişimlerine yol açmıştır. Cumhuriyet öncesi ilk laik yükseköğretim kurumlarının kurulması 1773 yılına rastlamaktadır. 18. ve 19. yy da kurulan yükseköğretim kurumları çağdaş anlamda üniversitelerimizin temelini oluşturmuşlardır. Özellikle Cumhuriyet' in kuruluşundan bu yana eğitim sisteminin bir parçası olarak yükseköğretim, işlevlerini ulusal ve evrensel boyutta yerine getirebilmek üzere önemli yapısal ve yönetsel değişimler geçirmiştir. Türk Yükseköğretim sisteminde yapılan ilk köklü değişiklikler 1933 reformu ile gerçekleştirilmiştir. Daha sonra, 1946 ve 1973 yıllarında çıkarılan yasalarla reform çabaları sürdürülmüştür. Yükseköğretim sistemimizle ilgili son köklü değişiklik 1981 reformudur. 2547 sayılı Yasa ile yükseköğretim sistemimiz bütünlük ilkesine göre yeniden düzenlenmiş, sisteme yeni bir içerik kazandırılmıştır.

Türkiye' de yükseköğretim kurumlarının işlevlerini yerine getirmek için küçümsenemeyecek bir çaba içinde olduklarını, ancak bu çabaların toplumun diğer sistemlerinin yeterlilikleri ile sınırlandırıldığı söylenebilir.

Bu araştırma ile Cumhuriyet öncesi ve sonrası Yükseköğretim sistemimizdeki değişimler ve gelişmeler bir özeti verilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Yükseköğretim, Yükseköğretim Reformları, Üniversite.

ABSTRACT

Higher education institutions are generally received as the institutions which undertake some responsibilities for society. To meet the necessity of the qualified person, to provide the cultural transmission from one generation to another and to contribute to the solution of the problems of the society through scientific researches are accepted as the main responsibilities of the higher education institutions.

As the social functions of universities, academies and the schools of higher education are very important, the public opinions has always taken an interest in these institutions. The problems of the higher education have been frequently discussed in the society. These discussions which express the aspiration and request of the society have paved a way for the changes and the reforms in the university system in general. Before the foundation of the Turkish Republic, the first secular higher education institutions were established in 1773. The higher education institutions established in the 18th and 19th centuries are the basis of our contemporary universities. Especially, since the foundation of the Turkish Republic, a structural and managerial transformation has taken place in the higher education system in order to implement its functions both at national and international level. The first radical changes in the higher education system have taken place with the 1933 Reform Act. The reform acts proceeded with the laws enacted in the year 1946 and later in 1973. The last radical change in the higher education system was carried out with the 1983 Reform Act. With the entry into force of Law no 2547 on Higher Education, the Turkish Higher Education System was regulated based on the principle of integrity and a new content has been established for the higher education system.

There is no doubt that, the Turkish higher education institutions make a strenuous effort in order to implement their functions. However, these efforts are being limited with the restricted proficiency of the other system of the society.

The aim of this research is to disclose the changes and the developments taken place in the Turkish Higher Education System in the pre and post periods of the Turkish Republic.

Key words: Higher Education, Higher Education Reform Acts, University.

Giriş

Üniversite ve yükseköğretim kavramların kimi zaman ayrı anlamlar yüklenmekte olduğu, kimi zaman da temel amaç ve işlevleri bakımından aynı çerçevede değerlendirildiği görülmüştür. Ancak yapılan çeşitli tanımların ortak noktası yükseköğretimin üniversite, yüksekokul, akademi gibi kurumların verdikleri eğitimi içine alan bir öğretim kademesi

olmasıdır. Bu nedenle de üniversite ile yükseköğretimi kesin çizgilerle birbirinden ayırmak pek mümkün görülmemektedir (Kısakürek, 1976, s.6). Ancak, yükseköğretim kurumları içinde üniversiteleri diğerlerinden ayıran en belirgin özelliğin araştırma işlevlerine verdikleri ağırlık olduğu ifade edilmiştir (Üstünel, 1965, s.6). Yüksekokul ve akademilerin ise meslek elemanı yetiştirmek amacına dönük olduğu, buna bağlı olarak da bu kurumların üniversitelerden farklı bir işlevi yerine getirdiği ifade edilmiştir (Velidedeoğlu, 1967, s.25).

1973'te yayımlanarak yürürlüğe giren Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 34.üncü maddesinde ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 3(a) maddesinde yükseköğretim, ortaöğretime dayalı ve en az iki yıllık yükseköğrenim veren kurumları içine alan bir sistem olarak tanımlanmıştır.

Üniversite, eğitim, öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan kurumlar olarak tanımlanabilir. Bu fonksiyonları yerine getirmek üzere kurulan yükseköğretim kurumlarından, aynı zamanda toplumun sorunlarını da çözüme kavuşturan çalışmaların yapılması beklenmektedir. Toplumlar, üniversitelerin yukarıda sayılan temel görevlerini, kendi ihtiyaçlarını en iyi biçimde karşılayacak önceliklere göre belirlemiştir. İngiliz üniversiteleri, öğrencilere genel ve mesleki bilgiler verirken bunun yanında, kendi öz kültürü ile kişilik biçimlendirme eğitimine öncelik vermektedir. Alman üniversiteleri ise Wilhelm von Humbolt'un etkisiyle, öncelikle bilimsel araştırma yapan kurumlar olarak görev üstlenmişler, eğitim ve öğretimin bu etkinlik içerisinde yürütülmesi prensibini benimsemişlerdir. ABD'de üniversitelerin görev öncelikleri, yetiştirilecek insan gücünün niteliği ve yapılacak araştırmaların konusu, toplumun ihtiyaçlarını karşılayan iş dünyasının temsilcileri tarafından belirlenmektedir. Fransız üniversiteleri 1968 yılına kadar sadece toplumsal düzeni koruyacak, dolayısıyla devletin devamlılığını sağlayacak bireyler yaratan kurumlar olarak görev yapmışlardır. Doğu blokunda yer alan ülkelerde ise genellikle üniversitenin temel görevi üretimi artıracak mesleki ve ideolojik eğitimi vermektir. Dreeze ve Debelle'nin yaptığı bu sınıflandırmaya göre ilk üç sırada yer alan üniversiteler idealist, diğer ikisi ise faydacı üniversiteler olarak nitelendirilmiştir (Meray, 1971, s.13).

Son yıllarda üniversitelerin toplum sorunlarına dönük çalışmalar yapması gerektiği düşüncesi ağırlık kazanmaktadır. Günümüzde üniversiteler sadece bilimsel araştırmalarla bilgi üreten ve bilgi aktaran kurumlar olarak görülmemekte, aynı zamanda araştırma bulgularını toplumun sosyal, ekonomik ve siyasal geleceğinin oluşturulmasında başarıyla kullanacak toplum liderlerinin yetiştirilmesinde önemli görevler üstlenmiş kurumlar olarak kabul edilmektedir. (Kaya, 1984)

Türkiye’de Yükseköğretimin Gelişimi

Önemli toplumsal rolleri nedeniyle, üniversiteler, akademiler ve yüksekokullar ülkemizde de, kamuoyunun sürekli ilgi ve duyarlılığını çekmiş, yükseköğretimin sorunları sık sık tartışılmıştır. Toplumsal özlem ve istekleri dile getiren bu tartışmalar, zaman zaman üniversite düzeninde değişiklik ve reform girişimlerine yol açmıştır. Cumhuriyet döneminde Türk Yükseköğretim Sisteminde yapılan ilk köklü değişiklikler 1933 reformu ile gerçekleştirilmiştir. Daha sonra, 1946 ve 1973 yıllarında çıkarılan yasalarla reform çabaları sürdürülmüştür. Yükseköğretim sistemimizle ilgili son köklü değişiklik 1981’de yapılmıştır. 2547 sayılı Yasa ile yükseköğretim sistemimiz bütünlük ilkesine göre yeniden düzenlenmiş, sisteme yeni bir içerik kazandırılmıştır.

Koçer’in de belirttiği gibi genel yönetimi “Teokratik bir mutlakiyetten teokratik bir meşrutiyete, daha sonraları tek partili ve bunu takiben de çok partili dönemleri ile laik ve demokratik bir cumhuriyete geçmiş olan bir devlette, bilimsel kurumların da yapıları bakımından değişikliklere uğramaması olanaksızdır”(Koçer, 1979, s.3). Bu değişiklikler, Cumhuriyetten önce olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de sürmüştür. Bu nedenlerle ülkemizde yükseköğretimin gelişiminde değişik dönemler yaşanmıştır.

Yükseköğretim tarihimizde medrese eğitiminden kopuş ve ilk laik eğitim kurumlarının kurulması 1773 yılına rastlar. Bu yılda İstanbul’da Mühendishane-i Bahri-i Hümayun, onu takibeden yıllar da Mühendishane-i Berri-i Hümayun kurulmuştur.1827’de Tıbbiye ve 1834’de Harbiye kurularak medresenin yanında laik yükseköğrenim veren kurumlar ülkemizde çağdaş anlamda bir üniversitenin temellerini oluşturmuşlardır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Muvakkat Maarif Meclisi tarafından 1846 da kurulması kararlaştırılan Darülfünun'un açılması ancak 1863 de gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte Darülfünunun, 1865'de binanın yanması nedeniyle bir süre etkinlik gösterememiştir. Daha sonraki tarihlerde Darülfünun-u Osmani adı altında kurulmuş bulunan kurum değişik tarihlerde Darülfünun-u Şahane adını almıştır(Korkut,1981,s.8). Bu dönemde Darülfünun'un, adıyla birlikte örgütsel yapısı da önemli değişikliklere uğramıştır. Sonuçta, Darülfünun-u Osmani adını taşıyan üniversite Cumhuriyetin ilanından kısa bir süre sonra, 1924 de, 493 sayılı Yasa ile İstanbul Darülfünunu adını almıştır. Her ülke ve her dönemde olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğunda da yönetim değişiklikleri üniversiteye yansımış bunun sonucu olarak da Darülfünun ismi zaman zaman değişmiştir. 1924 yılında çıkarılan 430 sayılı "Eğitimin Birleştirilmesi" Yasası ile medreseler kapatılmıştır. Cumhuriyet Türkiye' sinin bu ilk yükseköğretim kurumu olan İstanbul Darülfünun'u tıp, hukuk, edebiyat, fen ve ilahiyat fakültelerinden oluşmakta idi. Tüzel kişiliğe sahip olan bu kurum katma bütçe ile yönetilmekteydi. Ancak, kuruluşu ile kendinden çok şey beklenen İstanbul Darülfünun'u Atatürk'ün birbirini izleyen devrimlerine ayak uyduramamış, devrimleri desteklememiş, hatta bu devrimlerden bazılarını ters düşmüş ve 9 Mayıs 1933 tarihinde kendisine bağlı bütün kuruluşlarıyla beraber kapatılarak "İstanbul Üniversitesi'ne dönüşmüştür.

Darülfünun'un lağvedilerek, İstanbul Üniversitesi'nin kurulmasında aşağıdaki hususlar önemli etken olmuştur.

1. Türk Devriminin yerleşmesinde yeterince rol oynamaması, reformlara karşı çıkması ya da direnmesi,
2. Denetleme organının olmaması,
3. Bilimsel çalışmanın yapılmaması,
4. Toplumdan kopuk çalışıyor olması,

Darülfünun'un durumunu incelemek üzere, İsviçre'den Atatürk'ün direktifleri ile davet edilen Profesör Malche'in raporunda da bu hususlar ayrıntılı biçimde ele alınmıştır(Hirsch, 1950, s.229-295).

Gerek zamanın Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip'in gerekse Malche'in belirttiği yetersizlikler nedeniyle kapatılan Darülfünun'un kadrosundaki 155 kişiden sadece 59 u 6 Haziran 1933 tarihinde kurulan İstanbul Üniversitesi kadrosuna alınmıştır(Ökten, 1973, s.48). Nazilerden kaçan pekçok Yahudi profesörün gelmesiyle İstanbul Üniversitesi ve Ankara'daki diğer yükseköğretim kurumları(Y.Ziraat Enstitüsü, Hukuk Fakültesi) eğitim-öğretim ve araştırmada önemli merkezler haline gelmiştir (Ersoy , 1992,s.31)

Yukarıdaki paragrafta da belirtildiği gibi,İstanbul'daki bu gelişmelerin yanısıra Ankara'da da yükseköğretim kurumları kurulmaya başlanmıştır. Cumhuriyetin ilanının hemen ardından başlatılan eğitim seferberliği ile yükseköğretim kurumları Anadolu'ya yayılmaya başlamış ve Ankara'da 1925'te Hukuk Mektebi,1926 Gazi Eğitim Enstitüsü, 1930'da ise Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulmuştur.

1933 Üniversite Reformuna kaynaklık eden ruh ile kurulan İstanbul, İstanbul Teknik ve Ankara Üniversitesi, İkinci Dünya Savaşından sonra çok partili döneme giren toplumun değişen gereksinim ve koşulları karşısında yetersiz kalmaya başlamışlardır. Toplumdaki hızlı gelişmelere koşut olarak hazırlanarak 1946 yılında yürürlüğe giren 4936 Sayılı Üniversiteler Kanunu, üniversiteleri yapısal bir bütünlük içinde toplayıp, bu bütünlüğün yönetsel boyutuna "Üniversitelerarası Kurul" adı vererek yeni bir kuruluşu gerçekleştirmiştir. Milli Eğitim Bakanını üniversitelerin üst düzey yöneticisi olarak kabul eden bu yasa aynı zamanda bakana yükseköğretim kurumlarını denetleme yetkisini de vermiştir. Bu kurul işbirliğinin sağlanması ve sorunlara ortak çözüm aranması bakımından önemli bir yenilik olarak kabul edilebilir. Çok partili dönemin ilk onbeş yılında geri kalmış yörelerde üniversite kurmak, kültürü ve yükseköğretimi yurt düzeyine yaymak, bölgelerarası farkı ve dengesizliği gidermenin akılcı ve gerçekçi yolu olarak benimsenmiştir (Keleş, 1978,s.2). Bu görüş çerçevesinde 1950-1960 arası İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kentlerde kurulan üniversitelerin yanı sıra diğer illerde de üniversiteler kurulmaya başlamıştır.

27 Mayıs 1960 Devriminden sonra kurulan Milli Birlik Hükümeti de, her yeni dönemde olduğu gibi, üniversitelere yönelik bir kısım yeni düzenleme ve yeniden kurma girişiminde

bulunmuştur. 1961 Anayasası, üniversitelere yönetsel ve bilimsel yönden bir özerklik getirmiştir. Bu Anayasanın; üniversitelerin kendi seçtiği organlar tarafından yönetileceği, öğretim üye ve yardımcılarının üniversite dışındaki makamlarca görevlerinden uzaklaştırılmayacağına ilişkin hükümler içeren 120.maddesi o güne kadar yapılanlardan daha geniş ve kapsamlı yapısal ve yönetsel değişikliklerin ifadesi olarak yorumlanabilir(İnan, 1988,s.27).

1960 dan 1973 yılına kadar, bir başka deyişle 1750 sayılı Yasanın çıkışına kadar geçen süre içinde Türkiye’de yükseköğretim alanında değişiklikler sürmüştür. Bu kapsamda, 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları Yasası’na dayanılarak özel yüksekokulların açılması ve Anayasa Mahkemesi kararıyla adı geçen yasanın iptali sonucunda bu kurumların kapatılması, dönemin kamuoyunu yakından ilgilendiren eğitim konularının başında gelmiştir.

Yine bu dönemde; Anayasanın “iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmanın bir plana göre gerçekleştirileceği” ilkesine dayalı olarak planlı döneme geçilmiştir. Ancak, aradan geçen 11 yıl içinde, yükseköğretim alanında özellikle üniversitelerimiz açısından plan dönemlerinin gerektiği gibi değerlendirilememiş olduğu gerçeğinden hareketle 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu 1973’de yürürlüğe konulmuştur (Üniversiteler Kanunu Tasarısı Genel Gerekeçe, 1972,s.3). 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu’nun dayandığı ilkeler şunlardır:

1. Yükseköğretimin bütünlüğünün ve ortaöğretimle ilişkisinin kurulması,
2. Yükseköğretimde fırsat ve imkân eşitliği,
3. Kaynakların etkin bir biçimde kullanılması,
4. Yükseköğretim planlamasının örgütlenmesi,
5. Öğretim ve öğrenim özgürlüklerinin güvence altına alınması.

Bu temel ilkelere dayalı olarak 1750 sayılı Yasanın getirdiği yenilikleri genelde şöyle sıralamak mümkündür:

1. Yükseköğretimin bütünlüğü,
2. 2.Yükseköğretime yön vermek amacıyla Yükseköğretim Kurulunun oluşturulması,
3. Öğretim sürelerinin sınırlandırılması,

4. ODTÜ ve Hacettepe Üniversitesinin kuruluş yasalarındaki bazı hükümler saklı kalmak koşuluyla bütün üniversitelerin bu yasa kapsamına alınması,
5. 5.Üniversiteleri dışardan denetlemeyi sağlayacak Üniversite Denetleme Kurulunun kurulması.

1750 sayılı Yasanın öngördüğü üniversitelerüstü bir kuruluş olan **Yükseköğretim Kurulu** ve bazı hükümler pek çok madde gibi Anayasa Mahkemesinin kararlarıyla iptal edilmiştir. Bu durum, üniversitelerin kalkınma planlarında öngörülen eğitilmiş insangücünü yetiştirmek amacıyla işbirliğinin gerçekleştirilmesini ve yükseköğretimin bir çatı altında bütünleşmesini önlemiştir. Sonuç olarak, 1980 li yıllara girerken yükseköğretim sistemimizde reform kaçınılmaz bir ihtiyaç, merkezi bir kurum oluşturulması inkar edilemez bir zorunluluk haline gelmiştir(Kaptan, 1986, s.1;1982,s.1).

Geçmişten günümüze kadar üniversite ve/veya yükseköğretim, içinde buldukları toplumu etkileyen ve ondan etkilenen en önemli kurumlardan biridir. Yükseköğretimin görevleri arasında yer alan bilime katkıda bulunmak, üretilen bilgileri teknolojiye dönüştürmek, böylece toplumları mutlu ve müreffeh kılmak kalkınmanın temel ilkesidir. Günümüzde, dünyada ve Türkiye’de üniversitelerden beklentiler değişmiştir. Üniversiteler günümüzde yalnızca bilimsel çalışma yapan ve üstün beyin gücünü yetiştiren kurumlar olmaktan çıkarılmış, birer işletme gibi verimli çalışması beklenen kurumlar durumuna gelmiştir. Kaynakların giderek azaldığı dünyamızda verimli ve etkin kullanım ön plana çıkmaktadır. Buna koşut olarak yönetim değişiklikleri de gündeme gelmiştir. Daha açık bir ifade ile, toplumlar artık üniversiteyi veya yükseköğretimi sadece bilime katkıda bulunan kurumlar olarak görmemektedirler. Bu nedenle, üniversitelerden beklenen görevler ve uygulamalar günümüzde sorguya çekilmeye başlanmıştır (Meray, 1971,s.15). Bu anlayışa koşut olarak son yıllarda birçok ülke kendi koşulları içinde yeni kavramlar, yeni amaçlar, bunun sonucu olarak da yeni yönetim biçimleri aramaktadır. Yirminci yüzyılın ortalarından itibaren öğrenci sayılarındaki artışlar, araştırmalar, danışmanlık, hasta bakım ve tedavi hizmetleri ile yaygın eğitim gibi toplumsal hizmetlerin üniversitelerin farklı işlevleri arasında büyük yer tutması, üniversitelerin yönetim biçiminde değişikliklere neden olmuştur.

Bugün ise, üniversiteler bünyelerindeki araştırma- geliştirme hizmet bölümleri, endüstriyel işbirliği üniteleri, toplumla bu kurumların bütünleşmesini sağlamaya yönelik olarak çalışmakta, dolayısıyla yönetimlerindeki değişikliği de gündeme getirmektedir.

Ülkemizde; 2547 sayılı Yasadan önce, batıdaki gelişmelerin aksine yükseköğretim sistemindeki çeşitlilik, dağınıklık ve farklılık, sistemin alt sistemlerle uyumsuzluğu, başka bir deyişle üniversiteler, akademiler ve yüksekokullar arasındaki çatışmalar ve nihayet yükseköğretim kurumları arasındaki iletişim eksiklikleri eğitim kalitesinin düşmesine, ülke gereksinimi olan nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinin engellenmesine, kısaca yükseköğretimi ortak bir amaca yönetme gayretlerinin boşa gitmesine neden olmaktadır(Kaptan, 1982,s.1).

1750 sayılı Yasa döneminde yükseköğretim sistemindeki yasa çeşitliliği ve eşitsizliği aşağıda sıralanan sorunlara yol açmıştır.

- a) Yükseköğretim kurumlarının işlevlerini engellemektedir.
- b) Statü farklılıklarının özlük hakları açısından haksızlıklar ve huzursuzluklar yaratmaktadır.
- c) Değişik düzeylerde öğretim yapılmakta ve değişik nitelikte eleman yetiştirilmektedir.
- d) Devlet bütçesinde savurganlığa neden olmaktadır.
- e) Öğrenci alımında gerek ulusal istihdam, gerekse kapasitelerin yaratılması ve kullanılmasında, önemli sorunlar yaşanmakta, kullanılmayan kapasiteler yaratılmaktadır.
- f) Farklı yasaların bulunması merkezi bir organın oluşmasını engellemekte ve ayrıca yeni kurulan üniversitelerin öğretim üye gereksinimi karşılanamamakta, öğretim üyesi fazlalığı olan üniversitelerin gelişmekte olan veya yeni kurulan üniversitelere yardımda bulunması gerçekleşmemektedir.
- g) Üniversite-öğrenci ilişkilerinde kopukluk bulunmaktadır ve bundan öğrenciler zarar görmektedir.

Yukarıda belirtilen konular değişik kaynaklarda yetkili ve ilgililerce tartışılmıştır.

2547 sayılı Yasa' nın yürürlüğe girdiği tarih olan 6 Kasım 1981 e kadar varlığını sürdüren yükseköğretim kurumları farklı normlar, değerler ve kavramlar yaratmışlardır. Bunların kısa sürede tek amaç, tek yapı altında toplanmasından kaynaklanan bir kısım uyumsuzluk sıkıntıları çekilmesi olağandır. Eski kurumların kavramları ile düşünüp, ortamı ile yetişmiş kadrolarla yepyeni bir yapıyı işletmek için zaman gerekecektir.

Bu sorunları çözmek, çağdaş bilim teknolojinin gerekleri ve kalkınma planları hedefleri doğrultusunda insangücü yetiştirmek ve kaynakların ussal biçimde kullanılmasını sağlamak amacı ile hazırlanan 2547 sayılı Yasa 6 Kasım 1981'de yürürlüğe girmiştir. Bu yasa ile Türk Yükseköğretim Sistemi Kıt'a Avrupası modelinden ayrılarak yönetim biçimi olacak Anglo-Sakson sisteminin temel ilkelerine dayandırılmıştır (Gürüz:2001.s.305).

Yapısal değişikliğin, daha doğrusu yapısal birörnekliğin değişik fakültelere, yörelere uymadığı eleştirisinde haklı yönler bulunabilir. Ancak her örgütün bir ölçüde kendi kadrolarını biçimlendirdiği, kadroların örgüte yeni boyutlar kazandırdığı sayılısı ile hareket edilirse, gelecek dönemlerde üniversitelerin yapı ve işlevlerinde daha ussal oluşumlar beklenebilir.

2547 sayılı Yasa yönetim boyutunda da önemli değişiklikleri içermiş rektörleri atama ile göreve getirilmeleri hükme bağlanmış ve atamanın Yükseköğretim Kurulunun önerisi ile Cumhurbaşkanı'nca yapılacağı ilgili düzenlemede belirtilmiştir.

Rektörlerin görev süreleri 3 yıldan 5 yıla çıkarılmış, geniş yetki ve sorumluluklarla donatılmıştır. Yönetim açısından bu ve buna benzer değişiklikler nedeniyle yükseköğretim sevk ve idaresinde önyargı ve eksik bilgi ile yayın yapanlar ve tartışmalar sonucunda kamuoyu ve parlamento etkilenmiş ve 1.7.1992 tarih 3826 sayılı Yasa yürürlüğe konmuştur. Bu yasa ile rektör adaylarının üniversite öğretim üyeleri tarafından gizli oyla belirlenmesi hükme bağlanmış, görev süresi 5 yıldan 4 yıla indirilmiştir. Ancak 1992 de yapılan bu yasal düzenlemenin ilk olumsuz sonuçları 2000 yılı rektör seçim ve atamalarında görülmüştür. (Doğramacı, 2000, s.30 ve 2547 sayılı Yasa)

Sistemin yönetim boyutunda meydana gelen bu çok olumlu olmayan havaya karşın Türk Yükseköğretim sistemi 1982-2000 yılları arasında tarihte görülmemiş bir gelişme göstermiştir. 1982 yılında yeni düzenleme ile Türkiye’de üniversite sayısı 19’den 27’ye çıkmıştır. 1992’de çıkarılan 3837 sayılı Yasa ile de 21 yeni üniversite ile 2 yüksek teknoloji enstitü kurularak devlet üniversite sayısı 51’e yükselmiştir. Bugün ise devlet ve vakıf üniversitelerinin sayısı 77’e ulaşmıştır.

1923-1924 eğitim öğretim yıllarından 1999-2000 eğitim-öğretim yılına kadar geçen 76 yıllık Cumhuriyet döneminde Türkiye’de Yükseköğretim alanındaki gelişmeler şöyle özetlenebilir:

- * Yükseköğretim kurumlarının sayısı 1’den 74’e
- * Öğrenci sayısı 2.914 den 1.419.927’ye
- * Yıllık mezun sayısı 321’den 198.654’e
- * Öğretim elemanı sayısı 307’den 63.866’ya

yükselmiş, genç Türkiye Cumhuriyetinde üniversiteler İstanbul’un dışında Anadolu ve Trakya’nın her köşesine yayılmıştır.

Gürüz’ ün de belirttiği gibi; zaman zaman ülkenin içinde bulunduğu olumsuz siyasi ve ekonomik şartlara rağmen, büyük uğraş ve büyük fedakarlıklarla sağlanan bu gelişme Türkiye Cumhuriyetin gurur tabloları ve çağdaş uygarlığı yakalama azim ve iradesinin önemli göstergelerinden biridir.

KAYNAKLAR

- Gürüz, K., Dünyada ve Türkiye’de Yükseköğretim Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri. Ankara, 2001.
- Hirsch, E. Dünya Üniversiteleri ve Türkiye’de Üniversitelerin Gelişmesi İstanbul: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1950.
- İnan, N. “Üniversite ve Yükseköğretim Kavramı Açısından Türkiye’deki Gelişmeler”, Bildiri, Ankara: Yükseköğretimde Gelişmeler, Türk Eğitim Derneği Yayınları. 1988.
- Kaptan, S. Türkiye’de Yükseköğretim ve İnsangücü Hedefleri, Ankara: DPT Yayınları, 1982.
- Kaptan, S. Türkiye’de Yükseköğretim Reformu ve İnsangücü Potansiyeli, DPT Yayın No. 2026, 1986.
- Kaya, Y Kemal. İnsan Yetiştirme Düzenimiz, Ankara 1981.
- Keleş, R. “Üniversitelerimiz Çoğalırken”, Cumhuriyet Gazetesi, 18 Temmuz 1978. s.8.
- Kısakürek, M.A. Üniversitelerimizde Yenileşme: “Programlar ve Öğretim Açısından”, Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayını 54, 1976.
- Koçer, H.A. “Türk Üniversitelerinde Örgütsel Gelişme”, Ankara: Üniversite Yönetiminin Uluslararası Sorunları Sempozyumu (19-21 Mart), A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No.80, 1979.
- Korkut, H. Türk Üniversiteleri ve Üniversite Araştırmaları, Ankara Üniversitesi Basımevi. Ankara:1984.
- Meray, S.L. “Üniversite Kavramları ve Modelleri” Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. Mart, 1971.
- Ökten, N. Atatürk Döneminde Darülfünun Reformu. İzmir: Ege Üniversitesi Rektörlük Yayınları, 1973.
- Taşdemir, E. Belgelerle 1933 Üniversite Reformunda Yabancı Bilim Adamları, Ankara Ocak 1982.
- Üstünel, B. “Üniversite Meselesi (Açık Oturum)” Forum, c.17, sayı 262, 1965.
- Velidedeoğlu, H. “Üniversiteler ve Akademiler”, Ekonomi Teknik, Temmuz, 1967.
- Üniversiteler Kanunu Genel Gerekçesi, 1972.
- 2547 Yükseköğretim Kanunu.(6 Kasım 1981 tarih ve 17506 sayılı Resmi Gazete),1981.